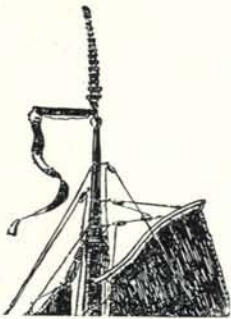

STICHTING STAMBOEK RONDE- EN PLATBODEMJACHTEN

JAARVERSLAG 1973

M. Schouman - Zeegezicht bij opkomende storm, 1809

STICHTING STAMBOEK RONDE EN PLATBODEMJACHTEN

BESCHERMVROUWE H.K.H. PRINSES BEATRIX

Verlag van de secretaris over 1973

Wanneer kan een schip in het Stamboek worden opgenomen en wanneer wordt dit geweigerd?

Deze tweeledige vraag kwam in het afgelopen jaar meer dan eens aan de orde en het vinden van het goede antwoord bleek dikwijls verre van eenvoudig.

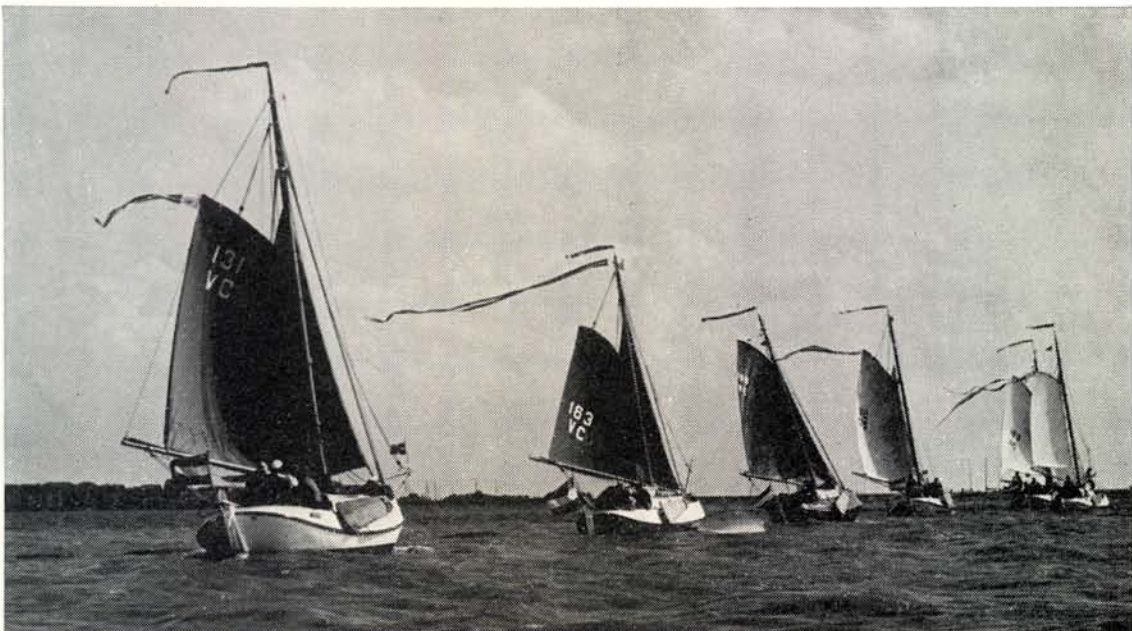
Onze Statuten spreken enkel in algemene bewoordingen van „ronde en platbodemjachten en in het bijzonder van die welke door hun bouw, sierlijkheid, dan wel uit historisch oogpunt als monument kunnen worden beschouwd”.

In de praktijk werd aanvankelijk als voorwaarde voor inschrijving gesteld dat het schip in uiterlijke vorm en gedaante moet overeenstemmen met het betreffende type, zoals dit tot aan het einde van de zeiltijd in binnenvaart en visserij werd gebruikt.

Spoedig bleek echter een verdere uitwerking nodig en werden door een daartoe ingestelde commissie bestaande uit de heren ds Matzer van Bloois, de Vries Lentsch en Zwier inschrijvingscriteria geformuleerd. Daarbij werd met name een voorwaarde ingevoerd ten aanzien van het materiaal waarvan een Stamboekschip moet zijn gebouwd, nl. hout of ijzer resp. staal, terwijl ook de constructie zelve in de beschouwingen werd betrokken. Voorts werd getracht de toelaatbaar geachte vorm en afmetingen van de opbouw — die immers gewoonlijk een toevoeging is aan de oorspronkelijke vissersschepen of binnenvaartuigen — nader te omschrijven.

Admiraalzeilen Monnickendam

Foto: Dutilh

Willemijntje op de Gouwzee

Foto: Maarten Verwey

Dat vele schepen aan de criteria geacht werden te voldoen, blijkt voldoende uit de steeds grotere omvang van de schepenlijst.

Er zijn echter ook schepen geweigerd, voornamelijk op grond van de overweging dat zij in vorm en constructie — hoe verdienstelijk dikwijls ook op zichzelf — niet konden worden teruggevoerd op een vroeger bestaand hebbend oud vaderlands jacht.

Zo is bijvoorbeeld de zogenaamde zeegrundel, ook wel genaamd grundelschouw, niet toegelaten. De overweging daartoe was, dat we hier weliswaar te doen hebben met een knappe ontwikkeling van een platbodempjacht, maar dat niet kan worden gesproken van een echt historisch verantwoord platbodemschip of een directe afleiding daarvan met slechts geringe wijzigingen.

Eveneens behoort een scheepstype dat met de naam van „Dordtse hoogaars” wordt aangeduid, naar onze mening niet in het Stamboek thuis. De grootste breedte van de romp achter het midden van de lengte en de afwijkende dwarsdoorsneden van de romp vormen hier de motivering van de afwijzing.

De naam is bovendien misleidend omdat er vroeger een Dordtse hoogaars heeft bestaan die wel degelijk een hoogaars was, gelijkend op de meer bekende Kinderdijkse hoogaars. Zouden wij het nieuwe type authentieke Dordtse hoogaars aanvaarden, dan zou daarmee de historie geweld worden aangedaan, hetgeen nu juist weer in strijd is met de doelstellingen van de Stichting.

Dat geen plastic schepen worden geaccepteerd, zal wel niemand verbazen.

Maar ook restauratie van oude schepen door het aanbrengen van een plastic laag om de huid, achten wij een aantasting van het originele karakter en kenmerk van een oud vaderlands schip.

En dan die opbouw. De afmetingen daarvan doen soms de indruk ontstaan dat de betreffende schepen door een geslacht van reuzen worden bewoond, of dat de bevolkingsaanwas van Nederland nog in versneld tempo doorgaat.

Tjalken, zeeschouwen en dikwijls ook bidders zijn naar onze indruk de grootste slachtoffers van deze ruimteziekte.

Maar hoe dan ook, het is telkens een moeilijke en ook een vervelende zaak om een schip dat voor de eigenaar veel betekent en waaraan dikwijls veel tijd, geld en moeite is besteed, te moeten afwijzen. Zulks temeer omdat een rond of platbodempjacht nu eenmaal geen eenheidstype is en binnen iedere soort heel wat variaties mogelijk zijn.

Het Bestuur heeft besloten dit gehele probleem verder te laten uitwerken door een kleine commissie gevormd door de heren ir Stapel, Gipon en Lunstroo die met name ook de constructie van nieuwe schepen, nieuwe ontwerpen en toelaatbare variaties onder ogen zullen zien.

Deze commissie zal ook aandacht dienen te geven aan het toepassen van steeds krachtiger motoren in de ronde en platbodempjachten. Door het grote gewicht daarvan wordt enerzijds de ligging van het schip nadelig beïnvloed, terwijl anderzijds daarvoor compensatie wordt gezocht door de lijnen van het achterschip te wijzigen. Maar aldus wordt dan weer afbreuk gedaan aan de historisch verantwoorde lijnen van het schip.

De Heer Gipon, die dit onderwerp bij de Stichting aanroerde, heeft de suggestie gedaan het motorvermogen te binden aan de waterverplaatsing en wel aldus dat per iedere ton waterverplaatsing een maximumvermogen toelaatbaar is van 4 din-pk's voor motoren die niet sneller lopen dan 2500 toeren per minuut, en 5 din-pk's voor sneller lopende motoren. Het gewicht van de motoren zou daarbij dienen te worden beperkt tot 5% van de waterverplaatsing.

Geheel passend in het streven het traditionele zoveel mogelijk hoog te houden, heeft de Stichting de pogingen om echt origineel egyptisch katoen te krijgen onverdroten voortgezet.

Een bescheiden resultaat werd geboekt toen in Engeland een zeilmaker werd gevonden die nog een beperkte voorraad (5000 meter) doek bleek te bezitten in alle zwaartes en van voortreffelijke kwaliteit.

De Stichting overweegt deze hele voorraad te kopen.

Ook werd in Nederland een textielbedrijf gevonden, dat bereid bleek katoendoek in de lichtere gewichten op dusdanige wijze te weven dat een product van goede kwaliteit wordt verkregen.

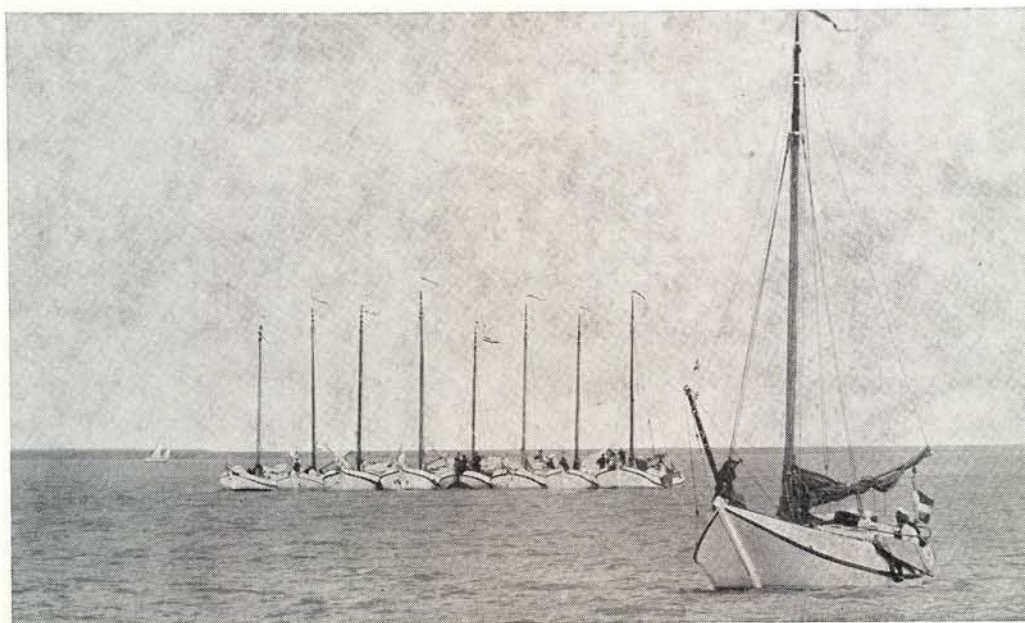
In ieder geval zal het weer mogelijk zijn een aantal jachten, van het kleinste schouwtje tot het grootste skûtsje, aan goed katoendoek te helpen.

Te hopen is dan ook dat diegenen, die nog steeds vinden dat katoenen zeilen het beste passen bij oude scheepstypen, niet te gauw het hoofd in de schoot leggen als zij de sombere verhalen van vele zeilmakers horen, maar blijven volhouden. Persoonlijk heb ik het betreurd toen dit jaar opnieuw een paar oude houten schepen, waaronder een friese boeier, met witte glimmende draconzeilen verschenen.

☆ ★ ☆

U hoeft het er niet mee eens te zijn, maar daarom is het navolgende dan ook een stelling uit een academisch proefschrift, verdedigd aan de Landbouwhogeschool in Wageningen:

„Bij het ontbreken van een wet op de varende monumenten zullen binnen enkele decennia de oude Nederlandse vissersschepen van Zuiderzee en Zeeuwse wateren voorgoed verdwenen zijn. Alleen als de voormalige havensteden in die gebieden als sponsor van één schip gaan optreden is het getij nog te keren” (S. Rijpma, Wageningen).

Aan de boei

Foto: Maarten Verwey

Commissaris Voordewind aan boord van de Dolphyn

Na het verschijnen van het vorige jaarverslag ontvingen wij de mededeling dat ons oud-bestuurslid, de heer H. Voordewind, eind 1972 is overleden.

De heer Voordewind was een van de oude garde die van jongs af aan het water was opgegroeid en nauw verbonden was met het Friese ronde jacht. Eenmaal gezeten op zijn praatstoel kon hij uren vertellen over zijn belevenissen aan boord van deze schepen.

In zijn boek „Voor de wind” heeft hij veel van deze belevenissen in de hem eigen verteltrant neergelegd en ons daarbij onder andere waardevolle informatie verstrekt over de bijna legendarische overnaadse boeier Stavo.

Zijn eigen Fries Jacht Dolphijn, gebouwd in 1868 door Eeltjebaes, heeft hij steeds met de grootste zorg onderhouden en mede daardoor kunnen we dit fraaie schip nog steeds in Friesland in volle glorie bewonderen.

Niet minder dan een tachtigtal van soortgelijke schepen waren begin augustus in Heeg bijeen op de Friese regionale reunie. Het was indrukwekkend hoe voortreffelijk al deze houten boeiers, jachten, tjotters en schouwen waren onderhouden. Toen ze in de loop van de zaterdag alle naar buiten voeren voor de wedstrijden op het Heegermeer, bood dit een ongemeen boeiend schouwspel. Helaas sloeg het weer de volgende dag radicaal om en moest daardoor het Admiraalzeilen vervallen.

Dit slechte weer — eigenlijk de enige ongunstige periode in de hele zomer — hield nog een week aan, waardoor ook de traditionele wedstrijden van ronde jachten tijdens de Sneekweek niet konden doorgaan.

Slag op de Zuiderzee

Foto: Maarten Verwey

Meer geluk hadden wij tijdens de zomerreünie in Monnickendam. Weliswaar viel er heel wat regen, maar dat gebeurde alleen 's-nachts, terwijl overdag de zon doorkwam, waarbij misschien de wind wat aan de krachtige kant was.

Reeds twee jaar te voren waren we door de Monnickendammer burgemeester benaderd met het verzoek de zomerreünie in 1973 in zijn stad te organiseren ter gelegenheid van de herdenking van de slag op de Zuiderzee, 400 jaar geleden.

Monnickendamse notabelen

Foto: Dutilh

Monnickendam is een van die fraaie stadjes aan het water, die zich bij uitstek lenen voor een reünie. Vandaar dat de rond 180 ronde en platbodemjachten zich daar spoedig thuis voelden, al moest er dan ook heel wat gepast en gemeten worden alvorens een ieder een bevredigende ligplaats had.

Met dat probleem worden we overigens steeds meer geconfronteerd nu het aantal deelnemers aan de reünies steeds toeneemt, terwijl de jachthavens, waar ook in den lande, toch al overvol zijn.

Er waren prachtige schepen bij de vloot, in hout en staal, grote en kleine.

Er waren er ook enige bij waarvan ik hoop dat de eigenaren zich zullen spiegelen aan hetgeen ze rondom zich zagen.

Hoogtepunt van de reünie was zoals immer het Admiraalzeilen, dit maal op de zonovergoten Gouwzee bij een stevige bries. De vloot lag in twee lange linies eskadergewijs voor anker waar allereerst de Houtrib als admiraalschip — geëscorteerd door Statenjacht en Eudia — tussendoor voer. Het anker op gaan duurde daarna zoals gebruikelijk nogal lang, maar daarna was de aanblik van de gehele vloot onder zeil zonder meer imponerend.

Aan het slot van het Admiraalzeilen voerden de Monnickendammers zelf met speciaal daartoe gebouwde galjoenen „hun” slag op de Zuiderzee op. Ik geloof niet te overdrijven wanneer ik zeg dat iedereen verbluft was over het magnifieke tafereel dat zich daar voor onze ogen ontrolde. Organisatoren en deelnemers verdienen daarom een bijzonder compliment.

De gemeenschappelijke maaltijd des avonds in een speciale feesttent was vol, gezellig en weer uitstekend verzorgd door de firma Verschuuren. Al zullen we een volgende keer moeten trachten om — zonder kostenverhoging — de doorstroming langs de buffetten te versnellen.

De W. H. de Vos-prijs werd door de voorzitter uitgereikt aan de heer P. Dorleyn op grond van de overwegingen:

1. dat hij de doelstelling van de Stichting volledig de zijne heeft gemaakt, zodat hij onafgebroken, gedurende een reeks van jaren aan de in stand houding van het oud-nederlandse zeilschip van het type „botter” zijn vrije tijd en financiële reserves heeft besteed;

Uitreiking W. H. de Vos-prijs

Foto: Dutilh

De MK 63 van Peter Dorleyn

2. dat de wijze, waarop hij eigenhandig zijn schip heeft gerestaureerd en in de oorspronkelijke staat van visbotter heeft teruggebracht velen tot navolging heeft gestimuleerd;
3. dat hij door het aanleggen van een uitgebreide fotodocumentatie van zeilende vissersschepen, houten scheepsbouw en vismethoden en door het verrichten van zelfstandig onderzoek naar de, vanuit de Zuiderhavens beoefende, vormen van visserij, een bijdrage heeft geleverd voor de achtergrondkennis van het sloopstypetype „botter“;
4. dat hij niet alleen zelf de vele technieken behorende tot de houten scheepsbouw, maar tevens de talloze vismethoden die met dit sloopstypetype beoefend werden, heeft aangeleerd, waardoor ook de zg. „kneepjes van het vak“ hem duidelijk zijn geworden;

De voorzitter spreekt

Foto: Dutilh

Passagieren
in Monnickendam

Foto: Dutilh

5. dat hij de aldus verworven kennis en informatie in door hem zelf geredigeerde artikelen, geïllustreerd met door hem zelf vervaardigde foto's en tekeningen, heeft gepubliceerd in het tijdschrift „Tagrijn“;
6. dat hij hierdoor „Tagrijn“, een uitgave van de Vereniging „Botterbehoud“, waarvan hij de enige redacteur is, door de kwaliteit van de inhoud en de wijze van opmaak, tot een uniek document heeft gemaakt voor de kennis van het oud-nederlandse zeilschip en haar oorspronkelijke functies.

Indien u daarbij bedenkt dat bij ieder dezer 6 overwegingen het applaus opklaterde, kunt u zich een idee vormen hoe zeer de persoon van de heer Dorleyn en zijn onvermoeide activiteiten voor het behoud van de Zuiderzeebotter worden gewaardeerd.

Bij de wedstrijden des zondags was de wind zo ongeveer tot kracht 7 aangewakkerd. Vooral voor de kleinere open schepen leverde dat heel wat problemen op, omdat ook zij, tengevolge van een misverstand, de buitenbaan moesten zeilen. Een aanvaring tussen twee schokkers veroorzaakte helaas de nodige schade, terwijl naar ik meen ook een paar rondhouten sneuvelden.

Monnickendam, ik zei het reeds hiervoor, biedt uitstekende mogelijkheden voor een reünie. Indien zo'n reünie evenwel een onderdeel wordt van een uitvoerig eigen feestprogramma van de ontvangende stad, dan blijkt dit toch niet zo'n geslaagde combinatie te vormen. Het eigen karakter van onze reünie komt dan moeilijk tot zijn recht.

Evenzeer kwam ons eigen waterspel niet helemaal uit de verf en verloor het zich een beetje in de ruimte van de Gouwezee. Al hadden de deelnemers onderling dan ook het grootste plezier.

De jeugdafdeling had zich opnieuw veel moeite gegeven een speciaal programma voor de jongeren op te zetten. Bovendien verleenden ze gewaardeerde hulp bij het uitleggen en binnenhalen van de boeitjes die bij het Admiraalzeilen de plaats van de verschillende eskaders aangaven.

Aan deze boeitjes is een heel eigen verhaal verbonden. Het Loodswezen heeft

Havenkantoor

Foto: Dutilh

in de achter ons liggende jaren een paar maal zwaar verankerde meerboeien voor ons uitgelegd, die bijzonder bleken te voldoen. Immers het daaraan eskadersgewijs vastmaken en weer losgooien ging veel sneller en ordelijker dan de anker-op manoeuvre.

Dus vroegen wij aan Loodswezen of in de Gouwzee dergelijke boeien konden worden uitgelegd. Een nieuwe commandant — kantoor houdende in Amsterdam — meende dat daarvoor mondeling overleg vereist was en stelde een bespreking voor in . . . Den Helder. De voorzitter dus vol goede moed naar Den Helder, om daar echter te horen dat de diepgang van het betonningsvaartuig te groot is voor de Gouwzee en derhalve daar geen boeien kunnen worden gelegd.

Voorzitter terug uit Den Helder. Besluit in Amsterdam te gaan kijken bij handelaren in gebruikte scheepsartikelen. Ook dit lukt niet, maar wel wordt het advies gegeven naar IJmuiden te gaan en te vragen naar drijfbakens die de vissers voor hun netten gebruiken. Aldus gedaan, en dit keer lukt het.

Auto volgeladen met zo'n twintig boeitjes, terug naar Maarsen en daar eigenhandig al die boeitjes schoongemaakt, geverfd en van een duidelijk nummer voorzien. Scheepswerf Hakvoort leende een motorboot en een hoeveelheid ijzeren broodjes om als gewicht te dienen en zo kon dan tenslotte de plaats van ieder eskader in de Gouwzee toch nog duidelijk worden gemarkeerd.

Maar nu terug naar de jeugd. Na veel zoek meenden we tenslotte, in overleg met de burgemeester, voor de feestavond een geschikte ruimte te hebben gevonden in het verenigingsgebouw, naast de tent waar tezelfdertijd de Stichtingsmaaltijd plaats vond.

Deze zelfde ruimte was echter avonden lang gebruikt als uitgaanscentrum voor de Monnickendammer jeugd die niet — of althans deed alsof zij niet — op de hoogte was van de reservering voor deze ene avond. De aldus ontstane verwarring — laten we het zo maar noemen — werd ter plaatse door de burgemeester weliswaar opgelost, maar dat onze jeugd niet bepaald content was, is uiteraard begrijpelijk.

Uitreiking Lange Afstandsbeker

Foto: Dutilh

De Lange Afstandsbeker — teruggekeerd uit Engeland — ging opnieuw naar een Fries jacht: de Jansje Maria van Mr. K. J. van Douwen uit Beesterzwaag. Het was een welverdiende hulde voor de geleverde prestatie: van Drachten via Terschelling (!) naar Monnickendam.

Fries was ook de plaats waar de winterreünie midden februari werd gehouden: Eernewoude. Het weer was wat grijs en miezerig, maar in hotel Princenhof heerste de bekende opgewekte, wat roezemoezige stemming die een winterreünie kenmerkt. Dat na afloop een van de gasten in een sloot terecht kwam, heeft natuurlijk niets met die opgewekte stemming te maken.

Door de vorm van de zaal kon weliswaar niet iedereen de film „Friesland in de vier jaargetijden" goed zien, maar des te beter was — dank zij een verdragend stemgeluid — het betoog van ons bestuurslid Van Slooten te horen over de wederwaardigheden die zich voordeden toen in Friesland werd besloten de oude traditie van een Statenjacht weer in ere te herstellen.

De inhoud van dit betoog, en niet minder de betoogtrant, werden hogelijk gewaardeerd.

De Van Waning-wisselprijs werd in Eernewoude overhandigd aan het driemanschap Van Dongen-Hasselmann-Stolp als waardering voor de voortreffelijke wijze waarop zij het waterspel bij de reünie in Zierikzee hadden georganiseerd.

In Enkhuizen werd de Naamloze Vennootschap Stadsherstel Enkhuizen opgericht, ten doel hebbende bij te dragen tot het behoud van het historisch karakter van deze oude stad. De Stichting nam met één aandeel in het kapitaal van deze N.V. deel.

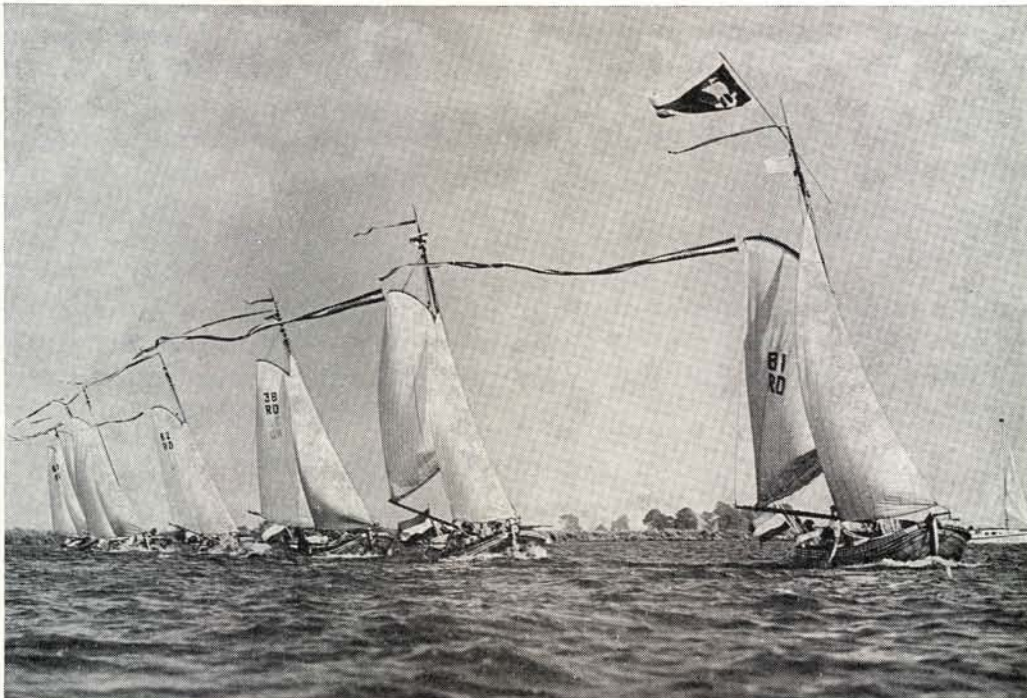

Uitreiking van Waningprijs

Op uitnodiging van Kooyman & de Vries Jachtbouw B.V. vond eind vorig jaar in Deil de presentatie plaats van een onderzoek naar de gedragingen van een zijzwaard in de sleeptank van de Technische Hogeschool in Delft. Het was bijzonder interessant de werking van de zijzwaarden in grafieken, cijfers, filmbeelden en woorden te zien en te horen uitgebeeld en toegelicht. En dan in feite bevestigd te krijgen dat er niets gaat boven het zwaard, zoals de oude scheepsbouwers dat in de praktijk hebben ontwikkeld.

De Jansje Maria tijdens Admiraalzeilen Heeg in 1972

Foto: Obbema

De Pilgrimfathers — dat wil zeggen zij die deelnamen aan de tocht van Leiden naar Delfshaven op 1 augustus 1970 — organiseerden opnieuw de plechtige overdracht van de speciale, uit Plymouth afkomstige vlag, die ons voor een periode van 25 jaar in bewaring is gegeven.

Op 8 september werd voor Willemstad de gebruikelijke ceremonie voltrokken, waarbij de schipper van de tjalk „De Maze” de vlag met het fraaie kamferhouten kistje plechtig overdroeg aan de schipper van de hoogaars „De Witte Eenhoorn”.

In 1891 bouwde Eeltje Baes de tjotter Albert en Nelly. De huidige eigenaar Dr Ir. J. Vermeer uit Arnhem heeft dit schip zorgvuldig opgemeten en in tekening gebracht. Wij hopen dat dit lofwaardig initiatief door andere eigenaren van oude schepen wordt gevolgd, zodat lijnen en bouwwijze van deze schepen worden bewaard en tot voorbeeld dienen van anderen.

Tjotter Albert en Nelly

Foto: Obbema

In het vorige jaarverslag moesten wij sombere geluiden laten horen over de oude scheepswerf van Verras te Paal in Zeeuws Vlaanderen. Daaraan aansluitend kunnen wij thans gelukkig berichten, dat de zoon R. Verras het oude scheepsbouwersvak in Walsoorden voortzet en daar inmiddels vijf Paalse hoogaarsen en een „Speelmanschouw” — alle thans in staal uitgevoerd — heeft gebouwd. En als je dan hoort, dat deze Remi Verras het standpunt huldigt: „een jacht moet mooi van lijn zijn, en zeker een platbodem, daar mag met de aloude lijnen beslist niet geknoeid worden”, dan kunnen we ons daarover slechts verheugen.

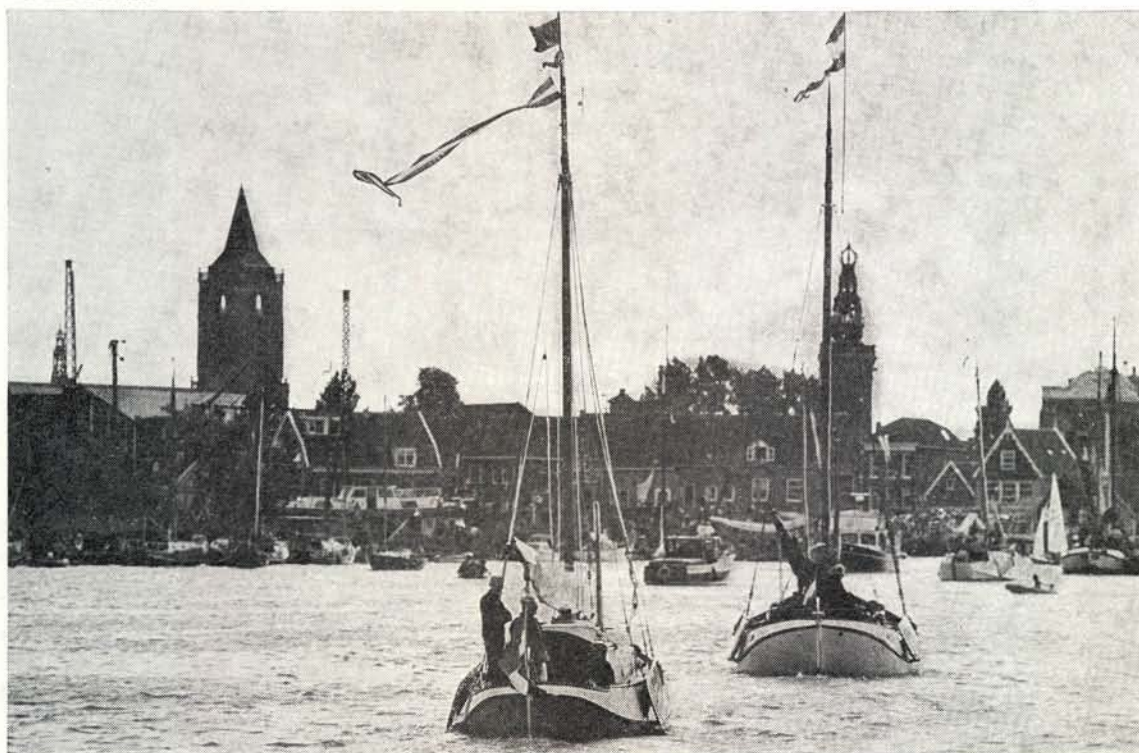
In het vorige jaarverslag schreven we ook over de oude houten snik, die de Stichting heeft gekocht en waarvoor we gaarne een liefhebber zouden zoeken,

Overdracht
vlag
Pilgrimfathers

Monnickendam

Foto: Maarten Verwey

die bereid is de niet geringe restauratiekosten te dragen. Helaas loopt het niet storm en daardoor zijn de vooruitzichten voor het behoud van dit schip uiterst somber.

De Ceuvelwerf in Amsterdam — waar de snik ligt — is thans ondergebracht in een Stichting Werf 't Kromhout, die voor eigenaren van ronde en platbodemschepen vele mogelijkheden biedt: winterberging — eigen werkzaamheden onder leiding — herstel en onderhoud.

Onze Stichting heeft zich aangesloten bij de vereniging „Vrienden van het Kromhout” in welk bestuur uw secretaris zitting heeft.

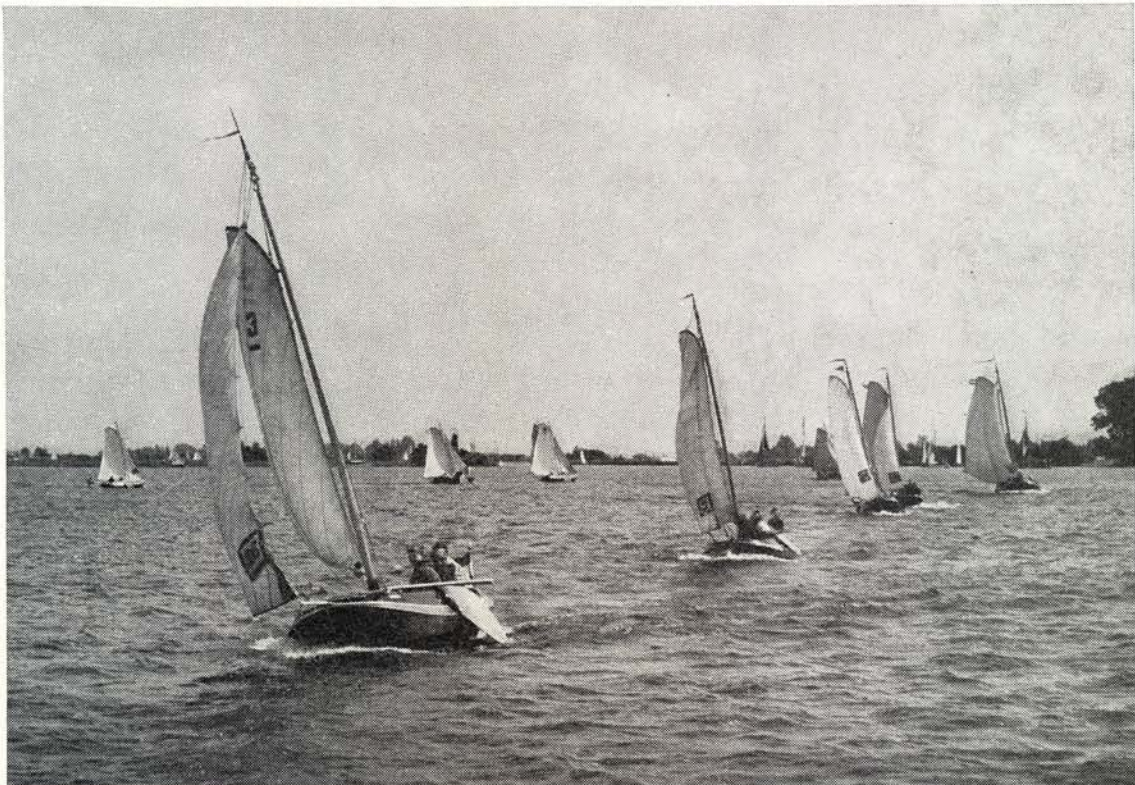
☆ ★ ☆

Dit jaar is het 20 jaar geleden, dat het eigenlijk allemaal begon. Op 4 en 5 juli 1953 vond te Grouw de eerste reünie plaats van — toen nog uitsluitend — ronde jachten. De initiatiefnemers, de heren Halbertsma, Voordewind en van Waning, tezamen met de K.Z.V. Oostergoo, mogen hier nog eens met ere worden genoemd. Hun initiatief gaf de stoot tot de ontwikkeling, die we thans allen kunnen meemaken.

☆ ★ ☆

Waardering en belangstelling voor oude sloopstypen bestaat niet alleen in Nederland. In Denemarken wordt bijvoorbeeld sinds enige tijd een „Veteran Ships Show” in Aerøskøping gehouden. Dit jaar waren er niet minder dan 10 Nederlandse deelnemers temidden van een vloot van in totaal 48 deelnemers uit Duitsland, Noorwegen en Denemarken.

Volgens het Deense verslag voerden de Nederlandse deelnemers perfecte manoeuvres uit bij het Admiraalzeilen: „they were in all respects a rare spectacle, with all sails set and colourful pennants and flags”.

De eerste reünie in 1973

5

Foto: G. L. van Oppenheim

Tenslotte een ander memorabel feit: de botter Houtrib, in 1914 door Kok te Hui-zen gebouwd „op speculatie”, was in november 25 jaar lang in het bezit van onze voorzitter. Een dergelijk jubileum is bijna een unicum, dat bij mijn weten slechts in enkele gevallen is geëvenaard. Vandaar dat een oprechte gelukwens hier op z'n plaats is, temeer omdat in onze vloot van oud-vaderlandse jachten de Hout-rib een bijzondere plaats inneemt door de zorg en liefde, waarmee het wordt onderhouden en de bekwaamheid en desundigheid, waarmee het wordt geva-ren. Moge dit schip — in het bezit van de huidige eigenaar — nog lang een cieraad van onze vloot blijven!

Botter Houtrib